

MLADA ČEŠKA POEZIJA

JOSEF KNAP

Razdobje prvih povojnih let je prineslo mlademu češkemu literarnemu rodu predvsem ugoden trenutek za njegovo priključitev v razvojni trak češke književnosti, obenem pa je vtisnilo mladi tvorbi — prozi in zlasti še liriki — posebno psihološko barvo, ki je značilna za navedeno razdobje. Sicer pa so to znane in kaj naravne reči. Temačno vojno ozračje, v katerem je književnost samo životarila (in kolikor so se med vojno sploh oglašali najboljši češki pesniki, je njihova beseda razodevala zgolj resnobni, nadosebni ton strahu in vere v bodočnost človeštva in domovine), je bilo zdaj nadomeščeno z nekako jutrnjo razpoloženostjo vstajenja od mrtvih. Prva leta miru in nove svobode označuje optimizem; povsod čutiš, kako se nove, spočite energije prilivajo v življenjski tok. Zopet je bila odkrita lepota sveta, lepota preprostih stvari, lepota človeškega trenutka. Vse to je ležalo kar v zraku. Tako ozračje je prevzelo tudi mlado književno generacijo na prvih stopnjah njenega stvarjenja in od njega je bila vsa omamljena.

V začetku je prevladovala lirika. Kakor občutljiva resonančna deska je ta lirika izzvenevala vsč vznemirljivo razpoloženost mladih duš: Hrepenenje mladosti, da bi se čutno popolnoma izživela. Čut za vonj in barve življenja. Vprav živalsko ljubezen do zemlje in prirode, nagib k potepuštvu, opojnost pomladi in poletja ter pustolovsko erotiko. — Izmed starejših pesnikov so predvsem vplivali na karakter mlade lirike *Fraňa Šramek*, *St. K. Neumann* in *Miroslav Rutte*. Toda verzi mladih pesnikov niso niti zdaleč dosegli nedosegljivo rahle sensibilitnosti Šramkove poezije. Neumann je od poezije radostnega in korenjaškega prirodnega poganstva, od poezije gozdov, vodâ in bregov prešel k pesniškim hvalnicam civilizacije in mest, odtod pa k opojnim in gostobesednim revolucijskim tiradam. Po tej poti je kesneje vodil, kakor bomo še pokazali, svoje številne pristaše in učence med mladim

rodom, ki so ljubili njegovo močno, eksplozivno, lahko vznrtljivo, mladostno sprejemljivo, malce fanfaronsko naravo. Miroslav Rutte pa je prav kmalu opustil liriko in ostal vse do danes zvest književni kritiki, v kateri je kot doumni in odločni sodnik pesniških vrednot večkrat začrtaval smer ali vsaj nakazal nova pota v svetu mlade poezije.

Taki so torej bili prvi trenutki ob nastopu lirikov mladega rodu. V splošnem ni nastalo na tej stopnji nobeno delo trajnejše vrednosti in ni treba navajati niti enega pesniškega imena, če naj v tem zgoščenem pregledu opozorimo samo na vodilnejše osebnosti.

Razvoj je bil usmerjen k duhovnejši, etično globokejši poeziji. Čutna opojnost je vidno izpuhtevala. Mlada književnost si je jela nalagati naloge in sestavljati programe — pozneje se je kar pogrezala v programe, pač na škodo stvarjalne zrelosti.

Vojna je vendarle bila tako pretresljiva resničnost, tako globok doživljaj človeka naše dobe, da ni mogla izginiti iz predstav in z duševnega obzorja mladih avtorjev. Mlada češka generacija je takrat častila Duhamela, ki je umel tako toplo govoriti o človeškem bratstvu, vzhajajočem iz krvi na bojiščih, pa Vildraca in Romainsa. Hotela je, da bi poezija postala studenec humanizma, ponižnosti in sočutja. V tej nekoliko medli in naivni periodi mladega češkega pesništva se je ukoreninil eden najboljših pesnikov te generacije, Jiří Wolker, preden se je v svojem razvoju razrasel do razredne proletarske poezije.

Razredna proletarska poezija, idejno speta z revolucijskim komunističnim programom, se je počasi pomaknila v ospredje. Nekateri pesniki, kakor postavimo Wolker, so dospeli sem po poti čuvstvenega razvoja. Svoje človeško sočutje, socialno čuvstvovanje, humanitarstvo in ljubezen do drobne človeške edinice so prenašali na bolj omejeno področje: na simpatije do delavskih plasti. Drugi pesniki manj tenkočutnega nastroja so dospeli v ta pesniški tabor pod vplivom St. K. Neumanna, večnega robustnega anarhista materialističnega kova, ki je bil sredi komunističnega revolucionarstva kar v svojem elementu. Naposled je nekatere (pozneje zlasti slovaške pesnike) potegnili za seboj sugestivna zgovornost ruskih revolucijskih pesnikov, ki so jih v časopisih te dobe mnogo prevajali. Toda po katerikoli poti so že dospeli sem — nekateri epigonski avtorji gotovo samo zaradi politične kalkulacije in iz potrebe modnega revolucionarstva (zakaj takratni komunizem ni bil samo prepričanje, marveč pri mladih ljudeh tudi moda) — tendenčno proletarska, razredna poezija je stala v ospredju. Pričelo se je prvo izrazitejše, mnogo diskutirano, bojvito razdobje v stvarjanju mlade generacije. Razdobje, v katerem je mlada poezija opozorila nase nemara celo v večji meri,

kakor je bila vredna po kvaliteti svojega dela. Kakorkoli jo že preso-
jamo, ne moremo v nobenem primeru zanikati, da ne bi bilo to raz-
dobje v zgodovini mladega češkega pesništva prav pomenljivo: Bilo je
doba vroče fermentacije, življenja, polemik in izpodbud, razdobje le-
pega mladostnega razživetja. Nič zato, če se je ob koncu, ko je Wolker
prezgodaj umrl in ko se je bil Josef Hora odtujil razredni poeziji, izlilo
na ravan in poplitvičilo v programatsko maniro, ki je za književni raz-
voj do malega brezpomembna.

Proletarsko razredno pesništvo je bilo produkt časovne atmosfere.
Gre za razdobje okrog l. 1920. Bili so dnevi socialne razkvašenosti,
socialističnega pohoda in ekspanzije, razredno-revolucijskega gibanja
skoraj po vsej Evropi. Ozračje je bilo vprav nasičeno s to razpolože-
nostjo, ki se je verno odražala tudi v umetnosti. Mlada češka literatura
je živela v znamenju kolektivističnih gesel. Lirika je čislala „rdeče“
pesmi. Gledališča so igrala komade, kakor je n. pr. Verhaerenovo „Svi-
tanje“, in režiserji so morali iskati oblik, ki bi učinkovito poudarile
množestvene prizore na odru. Proza mladega rodu se je ukvarjala z
razrednim romanom, vendar z izjemo Vančurjevega „Pekarě Jana Mar-
houla“ ni dala ničesar, kar bi danes bilo vredno besede. Lirika je imela
s te strani mnogo več sreče.

Od l. 1919. stojita v ospredju novih čeških literarnih stremljenj dva
voditelja mlade književne generacije: Josef Hora in Jiří Wolker. Oba
sta predvsem in docela lirika, dasi se je prvi skušal razrasti tudi v
roman in drugi v dramatiko, oba pa sta pisala teoretične in kritične
sestavke. Za del mladega rodu je *Josef Hora* veljal za najvišji umet-
niški vrh njenega okrožja, za mojstra in učenika. Bil je starejši od večine
mladih pesnikov, ki so se rodili okrog l. 1900. Njegovi vrstniki so prav
za prav Karel Čapek, František Langer, Rudolf Medek, Miroslav
Rutte, toda Hora se je rajši priključil mlademu rodu, brž ko se je le-ta
pričel kristalizirati. Temu rodu je s svojo večjo življenjsko in pesniško
zrelostjo pogosto dajal ton. Prvo zbirko svojih verzov je izdal že ob
začetku vojne, a je ostala tako neopažena, da je bil skoraj homo novus,
ko se je bil po vojni pojavil v krogu mladih. Leta 1920. sta izšli dve
knjigi njegovih pesmi: „Strom v květu“ (Drevo v cvetu) in „Pracující
den“ (Delavnik). V prvi kaže sorodnost z Neumannovim vitalizmom;
hotel je biti glasnik življenjske sile, polnosti, energije; ljubil je življenje
zaradi njegovega večnega kipenja, večnega toka in večne méne. Toda
dogodek v mladi poeziji je bila šele zbirka „Pracující den“. Ta knjiga
kaže izrazito socialno inspiracijo, ki pa je bolj politično-tendenčna ka-
kor lirična. Pesnik je tu ostro ločil svoj svet v ljubezen do revnih in v

mrznjo do bogatih; njegovi revolucijski spevi so se spajali s predstavami o zmagoslavnem pohodu delavskega razreda in oboroženih proletarskih množic. Iz njegove knjige se oglašajo pesmi odpora in dejavnosti, slavospevi prihajajoči brutalni pravičnosti. Tudi v poznejših pesniških zbirkah „Srdce a vřava svřeta“ (Srce in hrušč sveta) in „Bouřlive jaro“ (Viharna pomlad) srečujemo ta Horov, ponekod že trivialnejši, zmehanizirani pesniški vidik. Poleg njega pa že brste intimnejši, čustvenejši izrazi pesnikove notranjosti, ki se nam o nji dozdeva, kakor da so jo utrudili boji za socialno idejo. Kakor je revolucijski socializem prekoračil svoj višek, tako so mladi pesniki drug za drugim zapuščali prapor proletarske razredne poezije. Tudi Hora. Toda Hora je prav ob tem času stopil v razdobje svoje lirične zrelosti. Iz njegovih verzov je docela izginila socialna retorika; namesto nje se je v njegovi poeziji rodila nenavadno čista lirika, zgoščena in rahla pesem, vsa melodično sugestivna od svoje notranje sozvočnosti. Magična lirika z lahno meglico melanholije, inspirirana po begotnem ritmu življenjskih trenutkov, po lepoti zgodnjega večera, nočnih senc, smrti, večnosti, po luči čustvene pomladi. Sem uvrščamo n. pr. zbirke „Mít křidla!“ (Ko bi imel peruti) iz l. 1928., „Deset let“ (1930), „Tvůj hlas“ (1931). Tu se za sedaj končuje Horova lirika, medtem ko njegovi romani (iz starejšega razdobja) ne pomenijo za mlado češko prozo nič kaj dosti.

Okrog pesniške osebnosti *Jiřija Wolkerja* (1900—1924) je njegova prezgodnja smrt ustvarila nekako avreolo. Wolker je bil izmed vseh mlajših pesnikov najbolj ljubljjen; še danes se govori predvsem o njem, kadar je beseda o njegovi generaciji. Nedvomno s polno pravico; dve knjigi njegovih verzov imata visoko literarno vrednost, njegov nenavadno globoki pesniški fond pa je obetal še mnogo več, če bi se bil mogel razvijati še dalje. Prvo Wolkerjevo lirično zbirko „Host do domu“ (1921) označuje ljubka mladeniška naivnost, ki se je izčrpavala samo v ljubezni, ponižnosti in sočutju. Toda ta lirika je imela poln in čist pesniški blesk, ki ji je ostal še do danes, ko se nam je njen miselni in čustveni zadržaj že nekoliko odtujil. Samo leto dni loči „Hosta do domu“ od druge Wolkerjeve pesniške zbirke „Těžká hodina“ (Težka ura) — leto, v katerem se je Wolker pesniško razvil v moža. Zdaj se njegova poezija depersonalizira in išče navdihnjenja v človeškem kolektivu. Potaplja se globoko v socialno vest svojega časa, v veliki socialni spor, ki ga karakterizira. Njegovo hrabro in premočrtno srce stoji odločno na delavčevi strani. Za razliko z drugimi mladimi pesniki iste idejno-razredne veroizpovedi pa se Wolkerjeva poezija nikjer ne približuje verzificirani demagogiji. Wolkerja ni nikdar zapustila neka npravna in čuv-

stvena noblesa; vedno je bil predvsem pesnik. V zadnjih verzih, spisanih nedavno pred smrtjo, je prodrla v Wolkerjevo poezijo nova osebna melodija. Pesnik se zaveda svoje mladosti in svoje osamelosti v umiranju. To liriko, ki je zrasla tako rekoč v senci smrti, odlikuje silen ton usodnosti; štejejo jo med najboljše plodove mladega češkega pesništva. (Nekoliko patetičnih poskusov z gledališkimi igrami daleč zaostaja za Wolkerjevo liriko.)

Leto dni po Wolkerjevi „Težki uri“ je stopila v program razredne proletarske poezije pesniška zbirka „Pozdravy“, čije avtor je bil *A. M. Piša*. Imela je patetičen, govorniški, manifesten značaj. V nji je bilo več intelekta kakor čuta. Njena razredno revolucijska inspiracija je ostala v Piševem pesniškem delu docela epizodna. Njegovi zadnji, zreli pesniški knjigi „Hvězdy ve vlnách“ (Zvezde v valovih, 1924) in „Hořící dům“ (Dom v ognju, 1925), sta kar pogreznjeni v melanholijo, pesimizem in svetožalje; potemtakem kažeta pesnikovo naglo izpreobrnitev k čistemu subjektivizmu, k intimni čuvstveni liriki. Nemara je pri tem odločevala kakšna močna drama v pesnikovi duši. Od l. 1925. se Piša ne oglašja več kot pesnik. Zato pa literarno-kritična dejavnost, v kateri Piša stalno uveljavlja zahtevo po umetnikovem usodnostnem heroizmu, uvršča tega pisca odločnih, markantnih in temperamentnih ocen med odločilne češke kritike.

Eden najčistokrvnejših izrazov razredne proletarske poezije so bili pesniški začetki *Jaroslava Seiferta*, ki so dali zbirko „Město v slzách“ (1920). Množica „mladostnega“, naivnega, verzificiranega besedovanja, v kateri so se zato, da preplašijo meščane, pogosto rabile besede „revolucija“, „barikada“ itd. Toda kdo ve: nemara je bilo v tem tudi nekoliko mladostne iskrenosti. Pesnik je pravil v teh verzih, da ima rad zvezde, gozdove, loge, vrelce, da pa ga je usodno pretresla podoba mestnega trpljenja in da ne bo srečen, dokler ne bo zadnji izmed njegovih proletarskih bratov nehal trpeti; pel bo svojo revolucijsko pesem, oprt ob tovarniški zid in dušič se od dima. Ni mu bilo treba hoditi daleč po tako inspiracijo: Seifert je otrok praškega predmestja, medtem ko so njegovi vrstniki pretežno prišli s kmetov. Čez nekaj časa pa se je Seifert obrnil za sto osemdeset stopinj v novo pesniško modo, ki se je polastila mlade generacije, v poetizem, v tako zvano čisto poezijo. Poetizem je bil pravo nasprotje razredno proletarskega pesništva, ki je videlo funkcijo literature v tem, da sodeluje naravnost in odločno pri gradnji novega družabnega reda. Mladi pristaši poetizma, ki so kot izrazito proletarski pesniki imeli še včeraj polna usta revolucije in pozdravov zatiranim bratom, so zdaj spreminjali poezijo v nekak vesel karneval

subjektivnih nastrojev; iz nje so hrupno izganjali idejo in logiko, opevali coctails, Eifflov stolp, spalne vagone, spravljali v verze cele trakove predstav in asociacij, pretvarjali liriko v duhovite in begotno kapriciozne igrčke. Te vrste je tudi Seifertova poezija. Šele v zadnjem času, ko je jelo to mlado pesništvo izginjati kakor mehurji od mila, je začela tudi v Seifertovi liriki nastopati doba zrelosti. Zbirka „Poštovní holub“ (1929) je pritekla iz čistih čuvstvenih globin.

Podoben je tudi pesniški razvoj *Konstantina Biebla*. Biebl je bil takisto med avtorji proletarske veroizpovedi in njegove prve lirične zbirke „Cesta k lidem“ (Pot do ljudi), „Věrný hlas“ in „Zlom“ so razodevale poleg subjektivnih čuvstvenih stanj očitno socialno inspiracijo. To, kar je veljalo o Seifertovem prestopu k poetizmu, velja tudi o Bieblu: namesto pesmi se pojavljajo v njegovi nadaljnji lirični produkciji besedne igrčke, skratka: pesniška zabava kaj slabe cene. Ekso-tični živelj, opajanje s tujimi kraji, fantastika daljav — vse to je pri Bieblu celó vidnejše kakor pri Seifertu. Kdaj pa kdaj se njegova pesem izkristalizira v mehko in rahlo stvaritev, ki ni brez vsakega čara.

In še tretji podobni primer: *Vítězslav Nezval*. Prav za prav bi ga morali imenovati na prvem mestu. Poetizem stoji in pade s tem pesnikom, ki je izredno plodovit, avtor dolge vrste liričnih zbirk (manjša produktivnost in strožja avtokritika bi bili odločno v prid njegovi poeziji). Spisal je več lirično-epičnih samostojnih pesnitev, nekoliko romanov, nekoliko drugih knjig proze in teoretičnih razprav, več gledaliških komadov in filmski libreto. (Nezval je v svoji univerzalnosti šel tako daleč, da je za neko svojo gledališko igro zložil tudi glasbeno spremljavo in baje nič kaj slabo, kakor zatrjujejo strokovnjaki.) Vrhu tega je Nezval obilno prevajal tuje pesnike. Kdaj se je rodil, ko je že toliko spisal in izdal? Leta 1900. No, s tem izjemnim pojavom, ki je ž njim vse poetistično razdobje mladega češkega pesništva spojeno tesno kot s svojim voditeljem, bi torej morali začeti naš pregled. Odločili smo se, da najprej preotrimo usodo proletarske razredne poezije, ki je bila pred poetizmom. Nezval pa v krogu programatske proletarske poezije ni zapustil trajnejših sledov, dasi se je tedaj in tudi pozneje trdovratno štel med razredno-komunistične pesnike. Dnevi njegove popularnosti se začenjajo s pesniško zbirko „Pantomima“ in dosežajo višek z lirično-epično pesnitvijo „Edison“, ki je nesporno najboljšo Nezvalovo delo. Ves čas njegovega razvoja ga je virtuoznost rojenega pesnika očitno zapeljevala k močni potratnosti s pesniškim talentom. Ustvarjal je čez mero in se je kaj često izgubljal v praznem verzi-ficiranem koketiranju, v rimankah brez pesniškega duha, v pesniškem

komediantstvu, žonglerstvu, akrobaciji, namišljenosti. Toda vse to je prihajalo od previška nadarjenosti. Pod temi skrajnostmi (in Nezval je vprav po nagonu ekstremnež) lahko povsod opaziš utrinke močnega pesniškega fonda. Nekaj nenormalnega tiči v tem poetu, ki bi ga lahko po naslovu neke pesnitve imenovali „čudni čarovnik“. Njegova pesniška proizvodnja je vsekdar bila zaznamenovana s podtalnimi tokovi podzavestnih refleksij in gnana s čudovito deformirano fantazijo. Nezvalovi pesniški odrazi prenapetih duševnih stanj so prepojeni s fantastiko in melanholijo nekih nejasnih spominov izza otroških let. Pogosto ga zanese krasna, neresnična melodija iz sanj; sanje in resničnost prehajajo pri njem druga v drugo. V njegovih verzih je vse polno čustvenih odmevov iz lastnega podzavestja. Opaja se s tesnobnimi nastroji pogina, minevanja, smrti. „Naša duša je bolna od tobakovih nervoz in opojnosti“, pravi v neki pesmi. In na drugem mestu: „Treba bo štiri ali pet let brezobzirno piti življenje, ostale dni pa presanjati v neprestani opojnosti.“ Sesuto gledišče življenja in fantastični privid smrti na dnu vseh stvari — to je svet, ki iz njega črpa Nezval svoje pesniške navdihe. Umljivo je, da je bilo tej anarhistično neukročeni pesniški osebnosti naravnost sojeno, izživljati se v poetizmu, ki se po besedah kritika F. X. Šalde požvižga na logiko in razumske spoznave, na ideje in ideologije, na občutja in pojme in ki ljubi samo življenje, epikurejsko uživanje in čutne senzacije. Toda Nezvalov poetizem ima, kakor smo že omenili, globlje in usodnejše tone. V zadnjem času se Nezval čedalje bolj nagiblje k prozi. V romanih „Kronika z konce tisočletí“, „Posedlost“ (Obsedenost), „Dolce far niente“ in v najnovejšem „Pan Marat“ (1932) spominja prav pogosto na svojo liriko; namesto vnanjega dejanja razpleta notranja stanja (nemara pod vplivom Marcela Prousta) in odseve iz podzavesti. Vsebino tvorijo bodisi spomini iz mladosti, bodisi nič kaj okusne prigode iz časa poltenega prebujenja.

Tako bi zaključili pregled proletarskega in poetističnega pesništva. Vmes pa so nekateri pesniki, ki se po svoji človekoljubni ali socialni inspiraciji bližajo proletarski poeziji (a ne kajpak z izrazito politično tendenco). Takšen je na primer *Jindřich Hořejší*. Izdal je samo tri pesniške zbirke, in sicer: „Hudba na náměsti“ (1921), „Korálový náhrdelník“ (1923) in „Den a noc“ (1930), vendar so prav zaradi pesnikove vzdržne tvornosti vse tri zelo zrele. Pesmi Hořejšega so močno kultivirane, dobro izkristalizirane in nepokvarjene od verbalizma; skrbno se je varoval trenutnih improvizacij, golih liričnih beležk in naivnega igračkanja, kakor ga je obilo v proizvodnji mladih pesnikov. Hořejší je bil prav kakor Hora starejši od večine avtorjev v svojem

krogu; o tej časovni zrelosti očitno priča čistejši organizem njegovega dela. V njegovi poeziji se socialna snov neprisiljeno prepleta z intimno ljubezensko liriko.

Tudi *Jaroslav Bednář* je nekako istih let kakor Hora in Hořejši. Nastopil je l. 1923. s pesniško zbirko „Lidská tvár“ (Človeški obraz), ki iz nje odmeva vojna. Idejna vsebina je bila vprav tipična za Wolkerjevo dobo: humanizem, sočutje s trpečim človekom, ljubezen do človeškega kolektiva. V zadnji knjigi „Hvězdná tuláctví“ (Zvezdno klateštvo) iz l. 1930. se bliža poetizmu. Poezija sna, onega magičnega vrelca vse lirike, ki je bila pri Nezvalu v najboljšem primeru navdihnjena s čudno eksaltirano fantastiko, pri Seifertu s fino intimno melanholiijo in pri Bieblu z rahlim in plahim eksotizmom, je tudi pri Bednařu os liričnega stvarjanja. Posamezne plasti sanjarij: dom, otroška leta, ljubezen, vojna, samota, življenje se počasi in s tesnobno melodično evokacijo umikajo pred pesnikovimi notranjimi čuti. „Sen je drugo življenje“, ponavlja Bednář.

Z Wolkerjevimi začetki so bili v tesni zvezi tudi lirični začetki *Zdenka Kaliste*. Srce, sočutje, ponižnost, ljubezen — to je bila Kalistova stalna, nekoliko brezbarvna in monotona inspiracija. Njegova prvotna poezija je bila medla, slabokrvna, podobna rožam iz cvetličnjaka. Po letih molčanja pa je Kalista izdal pesniško zbirko „Smuteční kytice“ (Žalosten šopek), ki jo odlikuje kristalno čista poezija; ž njo ne vzdrži primere nobena prejšnjih Kalistovih knjižic. Lahna čuvstvena polnost je z rahlo in nežno lirično izraznostjo tolikanj diferencirana in uglašena v notranjo melodičnost, da je ta lirična zbirka cvetober prave magične poezije. Žal da je Kalista zopet umolknil.

Z našim pregledom se čedalje bolj bližamo pesnikom, ki niso nič kaj čislali skupnih pesniških programov in manir, ki so hoté stali ob strani in v samoti premišljali o svojem pesniškem poslanstvu. Prezgodnja smrt je izključila iz razvoja mlade češke poezije dva moravska pesnika, *Bartoša Vlčka* in *Josefa Chaloupko*, preden sta bila mogla zapustiti trajnejšo sled za seboj. Poezijo obeh označuje romantična usodnost; v zadnjem razdobju svojega ustvarjanja sta dajala že prav čiste poetične podedbe. (Vlček je umrl l. 1924., Chaloupka pa l. 1930.)

Tudi glas pesnika *Františka Branislava* prihaja iz samote. V začetku je bila njegova poezija — sicer niti malo ustvarjena za ekstreme — v prijaznem razmerju do Wolkerjeve. Bili so to spevi tihega, občutljivega srca. V poznejšem razvoju pa je Branislav ostal zvest osebnosti poeziji in je došel do čudovito melodičnega zvenenja. Njegova lirika je melanholično senzitivna, z rahlimi pastelnimi osvetljavami, inspirirana od

igre senc in svetlobe, od čarobnega cvetja samote in tišine. Ta pesnik ima v sebi plemenite poteze severnjaškega tipa, v čemer se prav prijetno razlikuje od modnih zapadnjaških karakterjev, ki jih je toliko v poetizmu. (Pariških inspiracij je pri Nezvalu, Seifertu in Bieblu kar odvratno mnogo.) Najnovejša Branislavova zbirka „Větrná růžice“ (1930) obsega Branislavovo najboljšo poezijo.

Verzi *Miloša Jirka* „Duben“ (April) so bili eden najzgodnejših, tako rekoč nastopnih glasov mladega pesniškega rodu. Izšli so l. 1919. Zrasli so v čistem in svežem liričnem ozračju, ki smo ga bili označili v uvodu. Grozotne pošasti vojnih let je takrat zakril zastor in v medigri pred svetovnimi socialnimi potresi, v srečnem času prve opojnosti, je prihajalo do besede vse, kar je bilo mladega, optimističnega, naivnega. Ljubili so življenje, ga gledali z vedrimi očmi, zaznavali ga tako rekoč s pomlajenimi, sveže umitimi čuti, ki so samo kdaj pa kdaj flirtirali z melanholijo. Poezija se je prešerno vračala k zemlji. V verzih si našel hvalnice potepuštva, mlade ljubezni, živalske vdanosti preprostim rečem. Take so torej tudi Jirkove knjige „Duben“, „Cesta“, „Zníci svět“. Ko se je razvoj generacijskega pesništva oddaljeval tej poeziji tihega, pomirljivega srca in lačnih čutov v smer k tematični poeziji razredno proletarskega značaja, pozneje pa k poetizmu, je Jirko ostal zvest svojim prvotnim inspiracijam in se je nalašč izognil obema stopnjama, ki so jih prebili drugi. Njegova nova pesniška zbirka je imela že v naslovu izzivajoče geslo: „Ke staré vlajce“ (K staremu praporu, l. 1925.). Vzlic tej demonstraciji so šle stvari po svoji poti; razredna proletarska poezija in poetizem sta cvetela še dalje, umolknil pa je Jirko. Sedem let je minilo, preden se je zopet priglasi k besedi z zbirko „Zraje réva“ (Zori trta, l. 1932.); v nji srečujemo intimno poezijo zelo čuvstvenega značaja, močno doživljeno in disciplinirano, čistega, melodičnega kova.

Eden najizrazitejših in najizvirnejših pojavov mlade češke poezije je *Jan Čarek*. Pri njem srečujemo povsem nove lirične tone. Čarek je v pesniško obzorje svoje generacije, kjer je nekaj časa — kakor smo že opazovali — prevladovala glorifikacija delavca, zanesel sirov, raskav spev iz kmečkega okolja, naravnost z grude. Ž njim je stopil v mlado poezijo prvi in sam. Njegov odnos do kmečke grude je bil neposreden in organičen. Zdelo se je, kakor bi bil pesnik prepojen s sirovim vonjem prsti, gozdov, njiv, ribnikov in kakor bi imel na sebi stoletni duh bajt, skednjev in hlevov. Mlada poezija je tudi pred Čarkom ljubila življenje na kmetih in prirodo, vendar samo zaradi idiličnosti, zastran mikavnih kulis. Čarek pa je s svojim dramatičnim naturalizmom proniknil stvari

prav do jedra. Odtod njegov samostojni, čvrsti pesniški profil. Izmed treh liričnih zbirk Jana Čarka, inspiriranih po njegovi domači južnočeški pokrajini, po težkem življenju v bajtah in polnih posvečenih čustev do svojega rodu in boleznega hrepenenja po izgubljeni mladosti na vasi, namreč izmed zbirk „Chudá rodina z Heřmaně“, „Temno v chalupach“ in „Smutný život“, je slednja (izišla l. 1919.) najsilnejši pesniški izraz te samonikle stvariteljske narave. Tu se iz verzov umika naturalizem; na njegovo mesto stopa večja intimnost in z otožnostjo posvečena globina. To razživetje v fine odtenke ustvarja ponekod čudovito čiste vrednote; prejšnja patetična gesla raskavega pesimizma izzvenevajo v čistejše tone in v ritem bolesti. Čarek pri tem ne izgublja ničesar od svoje idejne posebnosti, ki mu je določila posebno mesto v mladi češki poeziji. Še vedno zveni iz njegovih pesmi temen, iz dna prihajajoči glas zemlje, polj, travnikov in vasi, ki govori na pesnikova usta in kateremu Čarek prepričevalno pridružuje melodijo osebne bolesti, ki je čedalje rahlejša in lirično čistejša.

Podobnega kova je *František Křelina*. Tudi v njegovi prvi zbirki „Půlnoční svítání“ opazamo grobo barvitost podeželja. Naslednja knjiga „Predjitřní tma“ (Predjutrna tema) iz l. 1930. je zanimiva tudi sicer po svoji samoniklosti; umetniškemu profilu avtorja daje izredno krepke poteze in mu določa dokaj osamljeno mesto v mladi liriki. Křelina obuja v novo življenje osnovno funkcijo pesništva (ki so jo drugi mladi liriki pogosto prezrli), namreč silo misli nasproti magični igri čustev in fantazije in nasproti profinjenim melodičnim odtenkom forme. Křelinova najnovejša lirika, ki jo žene k širokim apostrofom in močnim govorniškimi skladbam dinamični utrip ideje, priča s slednjim svojim patetičnim prizvokom, da gre v tem primeru za liriko visoke napetosti. Ta knjiga je izraz robustnega moškega dozorevanja. Pesnik je poln odpora zoper pesimistično dožemanje časovnega okolja in z zgovornimi tiradami odgovarja na vprašanja današnjega sveta. Njegova poezija se je izkresala v trdovratnih notranjih bojih za boga in človeka, za življenjsko radost in vero v svet. Svojim slikam je skušal dati daljni prospekt. Pesniško prepričevalnejši so oni deli, v katerih Křelina opeva mit zemlje, grude — svet, ki je njegovemu srcu najbližji.

Idejno plat poezije poudarja tudi *Jan B. Čapek*. Njegova meditativna lirika dobiva ponekod religiozne barve. Tak značaj je pokazala takoj prva knjiga Čapkovih verzov, ki je izšla l. 1929. z naslovom „Slovo nad světlem“. Isti miselni in nekam mrzli značaj karakterizira tudi njegovo nadaljnjo liriko. Toda z Janom B. Čapkom je podobno kakor s Pišo: ta avtor je predvsem književni kritik, lirika je zgolj po-

stransko polje njegovega udejstvovanja. Pri literarnem ocenjevanju je Čapku miselna in moralna vsebina važnejša od forme. Za njegovo smer v kritiki je značilno, da je izdal studijo o Ibsenu.

Karel Erban, avtor zbirk „Chudý stůl“ (Revna miza), „Krkonose“ in zadnje „Vůz s plachtou“ (1930), se že od prvih začetkov trudi, da bi zadel kristalno, zgoščeno, neimprovizirano liriko v tonu balad ali romanc in popevk. Planinsko okolje njegovih Krkonoš daje Erbanovi poeziji posebno temnosvetlo barvo; iz teh verzov čutiš ritem gorâ, viharjev in pravljic.

V zadnjih letih je vzbudilo pozornost več mladih pesnikov, ki dajejo kritikom velike nade. Predvsem so to *Vilém Závada*, avtor zbirke „Panichida“ (1927), *Jan Zahradníček*, avtor knjig „Pokušení smrti“ (1930) in „Návrat“ (1931), in *František Halas*, ki je izdal verze „Sepie“ (1927), „Kohout plaší smrt“ (Petelin plaší smrt, iz l. 1930.) in „Krásné neštěsti“ (Krasna nesreča, iz l. 1931.). Čemu jih navajamo skupaj? Vse tri namreč označuje ista poteza: izhajajo iz poetizma in njihovi verzi so niz asociacij in slik iz podzavestja. Vsi pa bodro premagujejo poetizem, njegovo prazno koketerijo, bohotno igrakkanje z besedami in predstavami, njegovo protiidejnost in otročji optimizem. Vsi omenjeni novi pesniki skušajo pronikniti globlje, v samo usodnost življenja, in vse karakterizira pesimizem.

Sicer pa je val liričnega pesimizma, ki ni poplaval samo omenjene trojice, marveč se polasča celotne poezije zadnjega časa, problem zase. Že nekoliko let, odkar se je mlado pesništvo odpovedalo socialni inspiraciji, odkar se je polegel val kolektivizma in je potlej ugasnil še bengalični ogenj poetizma, se predstavitelji mlade poezije umikajo na samotna področja svojih lastnih duš. Kot reakcija na prejšnje razdobje se zdaj nalezljivo širi razpoloženost zatona, melanholije, sna in smrti, kakor da bi lirika sesala iz ozračja današnjega časa strup skepse, utrujenosti in negotovosti. Nekako pred dvanajstimi, trinajstimi leti je mlada češka poezija ljubila žive, sveže in svetle barve, pred osmimi leti je hotela gledati življenje z očali poetizma kot veselo, zabavno pozornico, danes pa se opaja z igro noči, skrivnosti in minljivosti. *Vilém Závada*, *František Halas*, *Jan Zahradníček* (čigar inspiracije pretresa religiozni nemir) in še mnogi drugi vidno dokazujejo, da je pred mlado poezijo nova smer. Poleg omenjenih bi morali imenovati vsaj še *Zdenka Vavřika*, pri katerem že naslovi pesniških knjig „Elegie“ in „Noci“ razodevajo ono inspiracijsko razpoloženost, ki smo jo pravkar opisali; pri njem pa mimo tega opazaj še čiste, zgoščene, melodične forme.

Lahko bi ta pregled še nadaljevali in navedli novo vrsto mladih, a manj pomembnih pesnikov, toda vsak pregled ima svoje meje. Na celotnem področju mlade češke poezije ima za sedaj definitivne poteze samo pesniška osebnost Josefa Hore, čigar delo bi lahko po njegovih resničnih vrednotah postavili v isto vrsto z velikimi liriki starejše generacije: z Dykom, Tomanom, Šramkom. V ostalem pa je mlada poezija živ in v svojem razvoju močno spremenljiv organizem. Če bomo čez deset let opisovali njeno panoramo, bodo nemara mnogi izmed tu omejenih dozoreli do pesniške polnosti, drugi pa (kdo ve?) zatonili za obzorjem, kjer bodo vstajala imena novih pesnikov z novo poetično vsebino. Doba, v kateri se je doslej razvijalo mlado češko pesništvo, ni daljša od trinajstih let. V zgodovini generacije je to še vedno otroška doba. A otroški obraz se spreminja od leta do leta.

(Iz češkega rokopisa prevel B. Borko.)

SREČANJE

V I D A T A U F E R

Midva sva
belo drevo,
v noč sva veje
nagnila;
midva sva
dobro drevo,
v soncu sva se
svetila.
Pred nama je
bleda gospa
z zlato lučko
obstala,

nima oči,
ne srca,
da bi naju
poznala.
Midva sva
dobro drevo,
v noč sva veje
nagnila;
midva sva
belo drevo
v soncu sva se
svetila.

PODLESEK

V I D A T A U F E R

Vmeni živi
spomin:
Potok in trate
in sonce z višin.

In sredi trat
si mi brat,
mi cvetke
zatikaš v lase.